

We zeggen het maar even voor de zekerheid: printen is alleen toegestaan voor persoonlijk gebruik. Het is niet supersympathiek om dit artikel te verspreiden. Sterker nog: het is verboden. Gelukkig is het heel eenvoudig om anderen een Blendle-linkje te sturen. Delen kan dus altijd!

18-10-2016

Analyse economische kloof

Wie redt de gewone man?

Jarenlang was globalisering een vanzelfsprekendheid, handel het antwoord op alles. Maar de wielen van de wereldeconomie dreigen vast te lopen. Modale werknemers houden het niet meer bij, en moeten worden geholpen. Maar hoe?

SANDER VAN MERSBERGEN

WASHINGTON

Het is soms verbazingwekkend hoe de wereld eruitziet door de ogen van de mensen die echt aan de touwtjes trekken. Door de ogen van mensen die onze planeet bekijken alsof ze er vanuit een helikopter op neerkijken. De bloedige conflicten in Syrië en Libië zijn dan ineens problemen die nog niet 'closed' zijn.

„Daar moeten we harder aan werken“, zijn de letterlijke woorden die Lars-Hendrik Röller, economisch adviseur van bondskanselier Angela Merkel, gebruikt. Alsof het een verbouwing van de keuken is, die wat achter loopt op schema.

Röller doet zijn uitspraak in de kantlijn van de jaarvergadering van het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank in Washington, vorig weekend. In het forum waarin de Duitser zit komen ook de verkiezingen in Nederland even voorbij. Die zijn vanuit helikopterperspectief een rimpeltje in de vijver.

Stem

En toch ook weer niet. Want als één ding duidelijk wordt, is het wel dat de stem van de gewone man door de mensen in de helikopter met meer dan gemiddelde belangstelling wordt gemonsterd. Protestpartijen in Europa, populisme in de VS, de Brexit: de anti-stem valt niet te negeren. Het doet er tegenwoordig echt wat toe, de uitslag van een stembusgang. Want Jan met de Pet, Otto Normalverbraucher en Joe the Plumber, of hoe ze ook allemaal mogen heten, dreigen zand te strooien in de motor van de globalisering. 'WHO'S AGAINST WORLD TRADE?' kopt het dagelijkse magazine van het IMF in koeienletters, op zaterdagochtend. De vraag is retorisch bedoeld, maar wordt niet voor niets gesteld. Steeds meer landen keren zich van elkaar af, aangevuurd door kiezers die het voordeel niet zien van nog meer vrijhandel. Letterlijk niet. Ze zijn er voor hun gevoel niet op vooruitgegaan, ten opzichte van een jaar of vijftien geleden.

Dat is niet langer alleen maar een bewering van een enkele econoom, linkse politicus of NGO: het is inmiddels een algemeen aanvaard feit. De ongelijkheid begint pijn te doen, op steeds meer plekken. Dat is een gevaar voor de internationale economie, zegt bijvoorbeeld Kevin Rudd, tot 2013 premier van Australië en sindsdien actief als bestuurder van diverse internationale organisaties. „Er ontvouwt zich een crisis. Het gaat niet zo snel als in 2007/2008, maar een aantal dingen komt in mijn ogen wel samen. Als we de folks die achterblijven er niet bij krijgen, mislukt het project.”

Op de rem trappen en de banden met het buitenland beschadigen, zoals de Britten deden, is niet de oplossing. Daar is de wereldelite het wel over eens. Globalisering is nog steeds het beste recept voor groei. „Het gevaar is dat we met het argument van de groeiende ongelijkheid een rem zetten op de globalisering”, zegt Mauricio Cardenas, minister van Financiën van Colombia. Ook Christine Lagarde, directeur van het IMF, wijst de gewone man/vrouw in het rijke Westen aan als de belangrijkste hinderpaal op weg naar economische groei. Daar moet dus iets aan gebeuren. Maar wat? Het recept van de Amerikaanse miljardair David Rubenstein - 'Leiders moeten niet bang zijn en de globalisering blijven verdedigen' - lijkt niet meteen het wondermiddel waar de wereld om vraagt. Mensen vreten dat niet, weet Rudd uit ervaring.

„Ik heb in mijn leven in talloze zaaltjes met kiezers gepraat, en ik kan je vertellen dat geen enkele kiezer om meer globalisering vroeg.”

Tastbare verbetering van hun leefsituatie, dáár vragen ze om. Rudd: „Er komt een groot aantal mensen aan dat het gevoel heeft te verliezen, of ook daadwerkelijk iets verloren heeft. Daar moeten we iets mee.”

Het toverwoord anno 2016: inclusief. Groei moet 'inclusief' zijn, en financiering en beleid ook. Het wil zoveel zeggen als: iedereen moet meedoen en meeprofiteren. Economische groei moet zich ook voor mensen met een laag of gemiddeld inkomen vertalen in een hoger inkomen. Dat klinkt aardig, en het is volgens iedereen die er enig verstand van meent te hebben broodnodig om populistische en xenofobe uitwassen de kop in te drukken. Maar er is wel een probleem. Een heel groot probleem.

Dat probleem heet technologie. De belangrijkste richtinggever van de hedendaagse economie ontwikkelt zich op zo'n manier dat het de lager en middelbaar opgeleiden niet helpt in hun werk, maar dat het hun dagelijkse inspanningen juist overbodig dreigt te maken. Waarom zouden bedrijven een hoger inkomen reserveren voor een arbeider die ze voor hetzelfde geld inwisselen voor een robot? Het antwoord is nog niet gevonden.

Ian Bremmer, hoogleraar en toonaangevend publicist, voorziet een moeilijke toekomst. „Technologiereuzen als Apple en Google worden steeds groter, maar creëren naar verhouding maar weinig banen. Er ontstaat een kloof, de komende tien, twintig jaar, en die komt precies op het verkeerde moment. De innovaties gaan ons pijn doen. Er zal veel sociale onrust ontstaan.”

Doembeeld

Het is het doembeeld dat ook Lagarde heeft, en dat haaks staat op alle woorden over een 'inclusieve' groei. „Bij een snelle revolutie blijven sommigen achter, velen lijden er onder.”

Om dat te voorkomen pleit de Française voor een stevig sociaal vangnet en een onderwijssysteem dat mensen beter voorbereidt op een toekomst waarin andere vaardigheden gevraagd worden dan boekhouden, post sorteren of aan een productieband staan. Maar of dat genoeg is?

Laura Tyson, professor aan de universiteit van Berkeley en voorheen economisch adviseur van de Amerikaanse regering, denkt van niet. Het moet radicaal anders, vindt ze, en dat begint bij het belastingsysteem. „Wat moet je belasten als banen onder druk staan? Juist, niet arbeid. Daarmee vererger je het probleem alleen maar: werknemers worden nog onaantrekkelijker. Voor laagopgeleid personeel moet je zelfs denken aan een negatieve belasting: een loonsubsidie dus.”

Mooi plan, maar de overheid moet ergens geld vandaan halen. Als dat niet bij werknemers kan, zal het kapitaal eraan moeten geloven. De superrijken dus, de grote bedrijven. Hoe moeilijk dat is, blijkt wel uit de Panama Papers, en uit de belastingzaakjes van Apple met Ierland. Volgens David Lipton, vicedirecteur van het IMF, moet de wereld snel een manier vinden om met dergelijke mammoetbedrijven te dealen, om er voor te zorgen dat ook zij hun eerlijke deel betalen.

En zelfs als dat lukt, is het nog maar de vraag of de boel onder controle blijft, zegt Lipton. „Ik zie in de huidige situatie een parallel met de situatie van 105 jaar geleden, aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. Ook toen was er onvrede met het kapitalisme en de uitwassen daarvan. Daar werden ook maatregelen tegen genomen: rijken in de VS gingen meer belasting betalen, kartels werden aangepakt. Maar het werkte niet.”